

[מנחת חינוך]

כו' ולא הפילה כו'. מש"א לא הסריח פרש"י ז"ל, כשלם היה לו פנאי להקטיר כלילה כל האצרים שנחקרבו מצערב מעלין אותן בראשו של מזבח ועומדין שם ב' או ג' ימים עד שיהיו פנוין להקטירן שאין לינה פוסלת בראשו של מזבח ונעשה בהן נס ולא היו מסריחין כל זמן עכבתן. ובמד"ש פי' ולא הסריח בשר הקודש אפי' במקופת חמוץ, ואפילו הקדשים הנאכלין לשני ימים ולילה

בשר הקדש"א ולא הפילה אשה

מריח בשר הקודש (עשרה נסים נעשו לאבותינו בירושלים) לא ניזוק אדם בירושלים מעולם ולא נפגע אדם בירושלים ולא נכשל אדם בירושלים מעולם ולא נפלה דליקה בירושלים מעולם. לא היטה מפולת

(א) יומא כא ע"א

אחת והן הנה קדשים קלים הנאכלין בכל העיר, ע"כ. ולכן י"ל שהנס שלא הסריח כו' היטה צין במקדש ובין בירושלים (בן אברהם, ועי' מהרש"א יומא כ"א ע"א שנעלם ממנו הצרייחא דכאן ומסתפק אם הנס היטה דוקא במקדש ובקדשי קדשים דוקא או גם בקדשים קלים יע"ש).¹ ובהא דלא הפילה אשה כ' המחזור ויטרי ז"ל, לא הפילה אשה עזרה מתאוות הריח (ולי' ספר המוסר לא היה ערב להן ולא היו מתאוות לו) ואע"ג דאמרין עזים שצריחו היו מתעטשות מריח פיתוס הקטורת (יומא ז"ט ע"ב) ומירושלים ליריחו י' פרסאות, אפ"ה לא הפילה אשה, עכ"ל. וא"כ שפיר י"ל שגם זה הנס שייכת לכל ירושלים: לא ניזוק אדם כו'. פי' הבנין יהושע ע"י נחש ועקרב. וכ' התויר"ט ז"ל לא חנן "לא נשך" אלא אפי' אם אירע לפעמים שהיה נושך לא היה מזיק: מעולם. כ' המד"ש שאפשר דאחי לאחוי לאפילו שלא בזמן שזהמ"ק קיים היה נס זה כי כדאית קדושת הארץ לבדה להציל מהזיק נחש ועקרב, עכ"ל: ולא נפגע. כ' הבנין יהושע ז"ל, מפגע רע (ר"ל מפגעי הזמן וקורומו). והמפרש כתב לא נעשה שעמוס כמו בן עזאי הציץ ונפגע ופרש"י (סביגה י"ד ע"ב) נטרפה דעתו.² ולא נכשל כו'. בעצירה וכן באכילת קדשי קלים ומעשר שני ונטע רצעי וכדומה היה הכל כדין (בין יהושע). וכ' הכסא רחמים ז"ל, ולדבריו (של הכ"י) ר"ל שלא עבר עצירה בשוגג אבל צמוד הצחירה היא ציד האדם. ומ"מ יותר נראה כפשוטו דלא נכשל הוא ע"ד "ואם תרוץ לא תכשל" (משלי ד' י"ב) שאינו נתקל בעץ ואזן ולא נופל,³ עכ"ל: ולא נפלה דליקה. כ' הב"י בשם המפרש, דהאש של המזבח שנאמר בו "אש תמיד" מגין שלא יפול אש זרה, ע"כ. ולפי"ז י"ל שנס זה היה רק בזמן שזהמ"ק קיים וא"כ הכוונה "מעולם" י"ל דהיינו כל משך זמן היות זהמ"ק קיים וכן י"ל בכל הני "מעולם" דלעיל ודלקמן:

חוספת אור

1. והעירוני דהמהרש"א קאי על סוגיא דיומא דמני להך ניסא צין ניסי המקדש ולכן דן המהרש"א דהקדשים קלים הנאכלין בירושלים לא היה נס זה והסתפק אם בקדשים קלים במקדש היה הנס. אך הצרייחא כאן ס"ל דהיה נס זה בירושלים וא"כ ודאי דהיה גם בקדשים קלים בכל ירושלים.
- *1. והכסא רחמים מפרש, שלא הוזק משדים ולא נטרפה דעתו. וכ' האבות הראש שזה דוקא כשירושלים צבניינה אבל בחורבנה שנינו במס' ברכות (ג' ע"א) אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו ז"ל ושמר לי על הפתח כו' ואמר לי בני מה נכנסת לחורבה זו וכו' באותה שעה למדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נכנסין לחורבה כו' ואיתא החס מפני ג' דברים אין נכנסין לחורבה מפני חשד מפני המפולת ומפני המזיקין יע"ש, עכ"ל. צרם הכוונה כאן שלא נטרפה דעתו משדים, אפשר לחלק מהכא להגמ' בברכות דאירי צנוק גופני או ממוני, וק"ל.
2. ואפשר לומר שהצ"י מפרש ולא נפגע אדם כו' היינו מפגע רע וזה כולל נתקל בעץ ואזן ולכן מפרש ולא נכשל היינו בעצירה, ודו"ק.

הערות לנוסחת הגר"א

- א. לא גורס י' נסים נעשו לאבותינו בירושלים וע"ע גירסת הגר"א, עשרה נסים נעשו לאבותינו בירושלים דיש כאן רק שתיים של בהמ"ק. (ובש"ס ווילנא הדפיסו כו' ולא הפילה כו' בשר הקודש ולא ניזוק אדם כו').

בירושלים מעולם. לא אמר אדם לחזירו לא מצאתי חנור לללות פסחים בירושלים. מעולם לא אמר אדם לחזירו לא מצאתי מטה שאישן עליה בירושלים. מעולם לא אמר אדם לחזירו צר לי המקום שאלין בירושלים: ^{אמר החכמה} **ב** אין ירושלים מטמאה ^{בנגעים}. ואין נידונית בעיר הנדחת. ואין מוליחין בה זיזין וגזוזטראות וזינורות לרה"ר מפני אהל הטומאה*. ואין מלינין בה עליה בירושלים. מעולם לא אמר אדם לחזירו צר לי המקום שאלין בירושלים: **ב** אין ירושלים מטמאה בנגעים^ב. ואין נידונית בעיר הנדחת. ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות וזינורות לרשות הרבים מפני אהל המת והטומאה. ואין מלינין ^ב ב"ק פב ע"ב יעושה

לא היתה מפולת בו'. כ' הב"י בשם המפרש ו"ל, חומות בריאות שפעמים נופלים כדאיתא רפ"ג דמענית (י"ט, כ' ע"ב) שמתריעין עליהם אצל בירושלים שהיה האזן שחיה צהמ"ק שממנו הושחת העולם היה מגין על כל אבני הצנין, עכ"ל³: לא מצאתי חנור לצלות בו'. אע"פ שאין עושין ככשונות בירושלים מפני העשן כדלקמן (בבב"א לקמן לא מצאתי, אצל כן איתא בב"ק פ"ב ע"ב) אפ"ה היה מספיק לכל ישראל תנורים (שם בשם המפרש) וע"י מלואים אות ⁵ד: שאלין בירושלים. מזונותי דחוקה. דירתי דחוקה⁴ (רש"י יומא כ"א ע"א).

(והכוונה "שאלין", שאתקיים ואלדור כמו (תהלים כ"ה י"ג) "נפשו צטוב תלין" — רבינו ינחק): **ב** אין ירושלים מטמאה בו'. דכתיב (ויקרא י"ד ל"ד) "ונחתי נגע צרעת צרעת ארץ אחזמכס" וירושלים לא נתחלקה לשבטים⁵ (ב"ק פ"ב ע"ב): ואין נידונית בו'. דכתיב (דברים י"ג י"ג) "עריך" וירושלים לא נתחלקה לשבטים⁶ (ס): ⁷זיזין וגזוזטראות בו'. זיזין, קורות היוצאין מן הכתלים. גזוזטראות, אולדלויא"ר צלע"א (באלקאן — מרפסת, ע"י מחרגס) על פני העלייה מצחון (רש"י שם): מפני אהל המת והטומאה. שם גרסינן מפני אהל הטומאה, ופרש"י ו"ל, שמא יהא כזית מן המת מוטל בצרך והגזוזטראות מאהילות עליו ועל אנשים הרבה ונמצאת מרבה את הטומאה. ועוד טעם איתא שם בגמ' משום דלא ליחזקו עולי רגלים: ואין מלינין בו'.

תוספת אור

- והכסא רחמים כ' בשם המהריט"ץ, ולא היתה מפולת — צרעש. צרעש לפנינו צכ"י של המהריט"ץ איתא ו"ל, כדי שלא יסתכנו נפשות מחמת המפולת וגם כדי שלא יכשלו בדרכים מחמת המפולת, עכ"ל. וראיתי אחד שמביא מהקונטרס שלחן מדבר (תוספת הרי"א לחסדי אבות) ו"ל, וזה שנים רבות שמעתי בעיה"ק חוב"ב כי מהריט"ץ בספר מגן אבות כ"י פי' אדר"ג פירש שלא היתה מפולת צרעש עד כאן שמעתי, עכ"ל. וא"כ י"ל שמש"כ בכסא רחמים הוא מפי השמועה ולא מתוך קריאה בהכ"י.
- ומה שהוכרח רש"י לפרש כן י"ל דהרי כבר אמר שלא אמר אדם לחזירו לא מצאתי מטה שאישן עליה בירושלים. ע"י בן אברהם ד"ה צר לי המקום.
- ובש"ס ב"ק (פ"ב ע"ב) יש י' דברים שנאמרו בירושלים, אין הבית חלוט, ואין מביאה עגלה ערופה, ואינה נעשית עיר הנדחת, ואינה מטמאה בנגעים, ואין מוליחין בה זיזין וגזוזטראות, ואין עושין בה אשפתות, ואין עושין בה ככשונות, ואין מלינין בה אהל המת. וכאן אללנו בבב"א יש יומא (וע"י) צנין יהושע לעיל ד"ה חנור לללות פסחים שמשמע מדבריו שהיה לו גירסא דאין עושין בה ככשונות כאן, ועיין בתוספתא רפ"ו דנגעים שג"כ מונה הרבה דינים הנוגעים לירושלים. ובהיה"א בבב"א ד"ק כ' החסדי דוד ו"ל, וצ"ל דתנא ושייר. ואע"ג דתנא מניינא זימנין אשכחן דתנא ושייר אע"ג דתני מניינא דהכי אשכחן צפ' החולץ (בבב"א מ' ע"ב) וצפ' כינז שם (כ"א ע"ב) גבי הא דתני ר"ח וד' שניות מד"ס דמסיק בגמ' דתנא ושייר אע"ג דתנא מניינא, עכ"ל.
- ועה"פ (דברים י"ג י"ג) "כי תשמע צאחת עריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבת שם לאמר" פרש"י בשם הספרי ו"ל, לשבת שם, פרט לירושלים שלא ניתנה לדירה.

הערות לנוסחת הגר"א

א*. כגירסת הגמ' ב"ה פ"ב ע"ב.